

Preken

Deze keer een gezamenlijke uitgave van de
Vredeskerk, Verrijzeniskerk, Opstandings- en Detakerk

16 december 2012 – 3^e Adventszondag - Sefanja 3:14-20 - Lukas 3:10-17

“Wat moeten wij dan doen?”

Gemeente van onze Heer, Jezus Christus,

15miljoen mensen, op dat hele kleine stukje aarde,
die schrijf je niet de wetten voor, die laat je in hun waarde.

Met deze curieuze tekst maakte ooit – in 1996, ruim voor de financiële crisis – één van onze grote systeembanken reclame. We lieten ons er door aanspreken! We leenden dat het een lieve lust was. Kochten aandelen bij de vleet. En het slimste heette het als je leende om aandelen te komen. De tekst paste bij ons als Nederlandse bevolking. Wetten en waarde waren bij ons blijkbaar tegengesteld: ‘die schrijf je niet de wetten voor, die laat je in hun waarde’.

Nog niet eens zo lang geleden –midden in de financiële crisis dus - presenteerde onze minister van financiën zich min of meer met dezelfde tekst aan het buitenland: “I am dutch, so I can be blunt”, ik ben Hollander, dus kan ik bot zijn – bothed als handelsmerk - mij schrijf je niet voor hoe ik me moet gedragen, of wat ik moet doen. Mij schrijf je niet de wetten voor, ik ben ik, en daar zullen jullie het mee moeten doen.

Zelf ben ik een kind van andere tijden. De tijd van de lange haren – maar ook de tijd van het dóórdenken van de vragen. We leerden in grote structuren denken. We analyseerden de macht van de multinationals. En we spraken over het ‘militair industrieel complex’. We stonden voor uitgebreide sociale wétgeving in het binnenland, en in het buitenland voor ontwikkelingssamenwerking waar Néderland gul in hoorde te zijn, en zo een gidsrol in kon spelen. Zo, denkend in grote structuren en in grote bewegingen losten wij de wereldproblemen op.

Die tijd is voorbij. De tijd van de grote verhalen is voorgoed voorbij. De wereld laat zich niet zo simpel verklaren. En de samenleving laat zich al helemaal niet zo éénvoudig sturen, als we in de jaren 60 dachten. Met goede sociale wetten schep je nog geen sociale samenleving – bijvoorbeeld omdat je tegelijk het misbruik van de sociale wetgeving creëert.

Van de weeromstuit dachten we soms dat het precies andersom werkt: laat mensen maar liever helemaal vrij. Na de val van de muur zijn in het westen de remmen dan ook behoorlijk los gegaan. Deregulering was het nieuwe politieke toverwoord. Je schrijft mensen niet de wetten voor, je laat ze in hun waarde. Laat individuen zo veel mogelijk vrij. Laat ieder dat kiezen en dat doen wat het beste is voor haar of hem zelf. En je zult zien: de optelsom van al dat individuele winstbejag levert tegelijk het beste resultaat op voor ons allemaal!

Dat was, uitgesproken en onuitgesproken de moraal van het begin van de 21^e eeuw. “Wat moeten we dan doen”, zo vragen de mensen aan Johannes. Voor de filosofen van het moderne kapitalisme was het antwoord op die vraag heel simpel: doe wat het beste is voor jou zelf. Want dat is uiteindelijk het beste voor ons allemaal.

En voorwaar, op basis van deze moraal is, na de val van de muur, de economische groei lange tijd ongekend groot geweest. De optelsom van al dat individuele winstbejag heeft ons samen heel erg rijk gemaakt... Even...

Even. Want ook die tijd lijkt voorbij. Is voorbij.

En langzaam maar zeker keert anno 2012 de vraag weer terug: Wat moeten we dan doen? Kom ons niet aan met te grote woorden en te grote verhalen die volgens één model alles verklaren en alles veranderen. Dat hebben we afgeleerd. De tijd van de pasklare antwoorden ligt wel achter ons. Kom al helemaal niet aan met toch maar Amy Groskamp ten Have – voor de jongeren onder ons: die schreef een boekje met de prachtige titel ‘hoe hoort het eigenlijk’, en daar stond precies in wat voor soort koekjes je ’s middags om tussen 15.30 en 17.00 uur aan je gasten aan hoorde te bieden. Die tijd is echt voorbij. Maar kom ons ook niet aan met ons terug te verwijzen naar onze privé-moraal, ons privé-winstbejag, wat goed zou zijn voor allemaal. Ook dat hebben we afgeleerd. Daarvoor zijn onze individuele belangen te zeer tegengesteld. Daarvoor zijn we állemaal diep van binnen te veel grippers en graaiers en bezwijken de meesten van ons te snel voor de verlokkingen van de consumptie.

En zo treffen wij onszelf aan tussen de omstanders die zich verzameld hebben rondom Johannes. We staan er niet alleen. We staan er samen, als samenleving. ‘Wat moeten we dan doen?’, zo vragen de mensen die rondom Johannes staan. ‘Wat moeten wé dan doen?’, zo vragen wij met hen.

Wat moeten we doen; in de tijd dat het politieke landschap zo verdeeld is?

Wat moeten we doen, in deze tijd waar aan het individuele IK meer betekenis wordt gehecht dan aan het collectieve WIJ, terwijl we tegelijk weten dat we daarop stuk lopen met elkaar.

Wat moeten we doen, met sporters die het onderscheid tussen spel en oorlog niet meer zien, en op het veld elke menselijkheid vergeten?

Wat moeten we doen als de poolkappen smelten, omdat wij met te veel mensen te lux willen leven?

Wat moeten we doen, als jonge mensen zichzelf van het leven beroven, omdat ze bespot, getreiterd, gepest en buitengesloten zijn?

Wat moeten we doen, met onze humaniteit en onze uitgeprocedeerde asielzoekers in een uitzichtloze en toekomstloze situatie?

Wat moeten we dan doen?

Misschien is het stellen van de vraag alleen al de winst van vandaag. Misschien is deze vraag dé vreugde van deze zondag 'verblijd u!'. Als wij vandaag het evangelie van de 3e adventszondag willen verbinden met ons leven komen we misschien al heel ver als we vooral deze vraag toe durven laten. Eerlijk, helemaal, toe durven laten: Wat moeten wij dan doen?

Misschien is het stellen van de vraag – door de tollenaars en de soldaten toen, door óns nu - nog wel belangrijker dan het antwoord dat Johannes vervolgens geeft. Laten we dus niet te snel antwoorden. Maar eerst samen goed stil gaan staan bij de vraag. Bij onze vraag: Wat moeten wij dan doen ?

Want gebeurt er in het stellen van de vraag niet al heel veel? Wordt in deze vraag niet eigenlijk al toegegeven dat we het niet gaan redden met het verhaal dat wat goed voor mij is ook goed is voor de samenleving? Het antwoord van de voorbije 20 jaar – doe wat goed is voor jezelf – voldoet niet meer. We vragen dan ook niet langer: wat moet ik doen? Maar heel bewust vragen we anno 2012: wat moeten wé doen?

En daarmee is er al een verandering begonnen. De vraag zelf schept al nieuwe ruimte. Een nieuwe ruimte voor 'wij'. Een nieuwe publieke ruimte. Wat moeten wij dan doen.

En zo gesteld zal de vraag vanzelf nieuwe antwoorden op gaan leveren... Als we de vraag echt durven stellen.

Niet te snel komen dus met antwoorden. Al helemaal niet als kerk. Ze zien ons komen. Alsof wij het trouwens weten. En met nostalgie is de wereld echt niet geholpen. Nee, de vraag 'wat moeten we dan doen' is een échte vraag. Niemand weet het antwoord. Geeft Johannes een antwoord? 'Wie twee stel onderkleden heeft, moet delen met wie er geen heeft, en wie eten heeft moet hetzelfde doen.' Eigenlijk een heel simpel antwoord. Dat hadden we zelf ook nog wel kunnen bedenken. En misschien is dat het ook wel waar Johannes om gaat. Johannes komt niet met een nieuwe moraal, met nieuwe opgelegde wetten, met nieuwe grote antwoorden. Maar hij helpt ons bij het in de spiegel kijken. De antwoorden van Johannes zijn de antwoorden die wij onszelf zullen gaan geven als we, staande voor de spiegel, in eerlijkheid die vraag durven stellen: wat moeten wij dan doen? Het zijn namelijk de antwoorden die vanzelf komen als je de vraag 'wat is goed voor mij' durft te laten overstemmen door de vraag 'wat is goed voor ons'.

Overigens hoeft je voor dit soort gedachten niet eens zo heel profetisch te zijn. Met computersimulaties is snel aantoonbaar dat de filosofie van 'ieder voor zich' uiteindelijk geen efficiënte gezamenlijke oplossingen oplevert voor complexe problemen. Het fileprobleem los je niet op door steeds van baan te wisselen om maar zo snel mogelijk de gaatjes voor jou te vullen.

Maar aan het antwoord gaat een beweging vooraf. Van 'ik' naar 'wij'. Van 'wat is goed voor mij' naar 'wat is goed voor ons'.

Johannes laat iets zien van de nieuwe antwoorden die dan komen:

'Doe die dingen die gedaan moeten worden, en zoek het niet te ver.'

Ik vraag je niet, zegt Johannes, om alles wat je hebt zomaar weg te geven. Ik zeg je dat je dat tweede en extra hemd dat je hebt, aan iemand geeft die het koud heeft.

Deel het brood dat je hebt met wie geen brood heeft.

Soldaten, ik vraag je niet om je wapens aan de kant te gooien en te stoppen met oorlog te voeren. Nee, soldaten, ik zeg je dat je niet moet gaan roven en stelen en dat je onschuldige burgers met rust moet laten.

Ik vraag je niet om dat ene meisje dat je niet zo leuk vindt, op je verjaardagsfeestje uit te nodigen, maar ik zeg je dat je ophoudt met haar te plagen en dat je haar niet buitensluit.

Het aardige van de antwoorden van Johannes is: het is allemaal te doen.

Johannes de profeet is radicaal, heel sterk, in het gewone.

Alle smoesjes en uitvluchten van te moeilijk, te ingewikkeld, niet eerlijk genoeg, niet radicaal genoeg, al die excuses sluit Johannes af door ons terug te verwijzen naar onze eigen kring, ons eigen leven. Daar valt genoeg te doen. De antwoorden komen vanzelf als je het durft om in de vraag 'wat moeten we doen' het "wat is goed voor mij" te laten overstemmen door de vraag "wat is goed voor ons".

Wat is goed voor mij én jou.

Verbonden in Christus Jezus.

Amen